

VÍŤAZ CENY NÓRSKYCH KNÍHKUPCOV 2017

HELGA FLATLAND

MODERNÁ RODINA

premedia

premedia

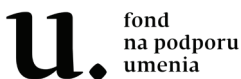
HELGA FLATLAND

**MODERNÁ
RODINA**

Z nóřiny preložila
Ľubomíra Kuzmová

premedia

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

HELGA FLATLAND: MODERNÁ RODINA

Prvé vydanie

Copyright © Helga Flatland

First published by H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS, 2017

Published in agreement with Oslo Literary Agency

Translation © Lubomíra Kuzmová, 2020

Cover design © František Hříbal

Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia

All rights reserved

ISBN 978-80-8159-823-4

Už od letných prázdnin sa teším na jeseň, ale akosi nepri-
chádza. Je október a slnko sa snaží dohnať to, čo zameškalo
počas leta, keď bolo nad krajinou nepretržite zamračené.
Vlastne to nie je úplne pravda, v Severnom Nórsku bolo
cez leto pekne. To sa však neráta, keďže do Východného
Nórska prišlo leto až v polovici septembra, a tak keď prí-
dem po práci domov, slnko a teplé počasie ma vyháňa
von, nedokážem si ľahnúť na gauč. Popoludní sa trochu
bezcieľne hrabem v záhrade, hlavne aby som zahнала nudu,
v skutočnosti čakám na dážď a ochladenie. Zdá sa mi,
že všetci sú príjemne prekvapení, že konečne prišlo leto,
poviem Olafovi. Dokonca aj Ingrid, ktorá je v Strane zele-
ných, rozpráva len o tom, aké príjemné je trochu sa opáliť,
poviem niektorý deň, keď prídem po práci domov a vidím,
že Olaf práve pokosil trávnik, ktorý rastie nápadne rýchlo
a divoko. Olaf sa zasmieje, ale dá mi za pravdu, že táto
nenormálnosť je do určitej miery znepokojujúca.

Je mi to trochu trápne, ale o životné prostredie sa príliš
nezaujímam, odpad triedim len z povinnosti a neverím, že
sa niečo zmení, keď bude menšina nórskeho domácností
strednej triedy svedomito triediť jedlo a plast do zelených
a modrých vriec – alebo opačne. Obzvlášť tomu neverím po

absolvovaní reportážnej cesty po Ázii, kde som sa na uliciach Káthmandu a Nového Dillí brodila odpadom. Nikdy to nehovorím nahlas a odpad poctivo triedim, berie sa to ako samozrejmosť, každá snaha sa predsa cení. Počas tejto jesene však počasie akoby podčiarkovalo celkovú zmenu k horšiemu, všetko sa kazí, nič nepomáha.

Celé leto som potajme dúfala, že s jeseňou sa všetko vráti do normálnych koľají a zmätok, ktorý vládol celú jar a leto, ustúpi rutinným činnostiam a pevným rámcom. Namiesto toho však prišlo slnko, vysoké teploty a s nimi aj ohlušujúci pocit, že sa všetko rozpadá a nič nedrží pohromade.

S Olafom a deťmi sme cez letné prázdniny strávili vyše tri týždne v Lillesande. Prvý raz v živote mi to pripadalo prídlho, akoby sa leto nemalo nikdy skončiť. Celý čas sme boli spolu len my štyria, čo bola pre nás nová skúsenosť, a ku koncu prázdnin som si uvedomila, že ešte nikdy sme neboli sami tri týždne v kuse a že naša rodina ako celok, teda Agnar, Hedda, Olaf a ja, je úplne závislá od ostatných ľudí, od ich pohľadov, komentárov a zásahov, bez nich nie je schopná fungovať normálne, nie je schopná fungovať vôbec.

Na tretí týždeň mala prísť Ellen so Simenom, ale rozmysleli si to a namiesto Lillesandu šli do Chorvátska, aby si trochu užili leto, ako mi napísala do esemesky dva dni pred očakávaným príchodom. Dovtedy boli pre mňa pomyselným záchranným kolesom, vďaka ktorému som dokázala svoje zúfalstvo prameniace z takmer vzduchotesnej blízkosti s členmi mojej malej rodiny neventilovať inak ako dlhými intervalovými tréningami okolo ostrova.

Agnar nechcel nič robiť, celý čas ležal vnútri a hral počítačové hry na Håkonovom starom Game Boy, bol mrzutý a protivný a posiaty vyrážkami na tvári aj chrbte a odmietal

sa natierať krémom, ktorý som mu kúpila. Naštvala som sa. Musíš si ten krém natierať každé ráno a večer, kričala som koncom druhého týždňa, keď mi prišla esemeska od Ellen. Bolo daždivé dopoludnie, nemali sme čo robiť, v chate sme sa iba obchádzali, netuším, kde sa vo mne vzalo toľko hnevu, odrazu mi Agnarovo akné pripadalo absolútne neznesiteľné. Tebe úplne preskočilo, zakričal na mňa Agnar. Tebe preskočilo, keď radšej vyzeráš takto, povedala som a prehltna som, keď mi pomaly začalo svitať, čo to hovorím svojmu štrnásťročnému bojzlivému synovi. Olaf demonštratívne buchol dverami, vzal Heddu na pláž hľadať kraby a ja som si šla zabehať okolo ostrova s hľadavými výčitkami svedomia, sľubovala som si, že sa spamätám, nebudem deťom kaziť prázdniny, nemôžu zato, že prší, ani že ostatní neprídu. Ale na druhý deň ma znovu pochytila zlosť, keď Hedda chcela ísť von v nových teniskách namiesto gumákov a Olaf jej to dovolil, aby zistila, že si ich premočí a bude jej zima. Tie tenisky stáli štyristo korún, zakričala som na Olafa a pred Agnarovými a Heddinými očami som buchla pästou do steny, už asi päťdesiaty raz za dva týždne som porušila pravidlo, že pred deťmi sa nehádame, a rozbehla som sa za Heddou, ktorá smerovala von, vzala som ju na ruky a niesla dnu, ona sa vrtela a vrieskala, stiahla som jej tenisky z nôh a ona vybehla von len v ponožkách. Už si spokojný? kričala som na Olafa.

Nálada sa uvoľnila až úplne na konci prázdnin, keď všetci vedeli, že nám do odchodu zostávajú tri-štyri dni. Agnar chcel zrazu chytať ryby, ako mal vo zvyku s otcom, Olaf mi priniesol kávu do postele a Hedda prestala ustavične rumázgať. Našťastie si človek z dovolení pamätá len to najlepšie a to, čo sa stalo ku koncu, povedala som Olafovi v aute po ceste domov, kdesi som o tom čítala, ale nepa-

mätala som si kde, až kým Olaf nepoznamenal, že si nie je istý, či Kahnemanova teória spomienok platí aj na rodinnú dovolenku v Lillesande.

Po ceste domov z práce náhodne stretnem Håkona. Bola som v Elkjøpe na Námestí Carla Bernera kúpiť nový hnací remeň do práčky, pretože ten starý sa roztrhol, keď Olaf včera večer napchal dnu priveľa posteľnej bielizne a utierok. Potom sa vyhovárал na mňa, že som nechala bielizeň ležať v práčke celý týždeň, a keďže začala hniť, musel ju vyprať znovu. Úplne som nesúhlasila, že to bola moja vina, pretože mokrú ťažkú bielizeň napchal do práčky spolu so svojim cvičebným úborom on, ale slúbila som to opraviť. Vyzeral sklamaný, že som sa nezačala hádať, tak ako sme sa v posledných týždňoch, možno mesiacoch hádali o všetkom možnom. Potrebujem ten úbor na stredajší zápas, povedal. Zavolaj opravára hned teraz. Je pol dvanástej, Olaf, zavolám ho zajtra. To znamená, že príde až v stredu a to už bude neskoro, to dobre vieš. Môžeš si za to sám, že si perieš veci na poslednú chvíľu, keď už nemáš nič čisté. Nehnevaj sa, ale všetky veci periem každý týždeň ja, a keď jediný raz perieš ty, zabudneš bielizeň v práčke a zničíš ju. Do frasa, čo odo mňa vlastne chceš? zakričala som nakoniec. Chcem, aby si sa spamätala.

Byť vyčerpaná a našťvaná zároveň mi nerobí dobre, do tohto nového vzorca medzi mnou a Olafom sa zamotávam takmer každý večer. Skončíme tam vždy, hoci sa tomu snažím vyhnúť. Tak ako včera, keď som sa chcela stiahnuť z diskusie a celej situácie. Neodchádzaj uprostred debaty, povedal Olaf, vieš predsa, že to neznášam, nemusíš sa správať tak demonštratívne kvôli jednej práčke. Usmiala som sa, takúto nepatričnosť a pokrytectvo som uňho nespoznávala. Ja tú práčku opravím, povedala som potichu s vedomím,

že Olafa ešte viac rozzúrím, keď budem pokojná, a opatrne som za sebou zavrela dvere.

Našťastie za mnou neprišiel, tak ako zvykol kedysi, a ja som s námahou vytiahla práčku doprostred kúpeľne. Chvíľu som bezradne stála a potom som zistila, že na zadnej strane je kryt, skrutkovačom som opatrne vymontovala všetky skrutky, dala som ich do vrecka tak, ako nás to s Ellen učil otec, keď sme menili koleso na aute, a kryt som zložila. Predstavovala som si chaos nepochopiteľných súčiastok, no prekvapila ma jednoduchá logika: hriadeľ, hnací remeň, malý motor a bubon. Remeň bol roztrhnutý, vytiahla som ho z práčky, vložila som si ho do vrecka župana a ľahla som si v hosťovskej izbe, práčku som nechala otvorenú, aby ju Olaf videl, keď ráno vojde do kúpeľne.

Keď prechádzam cez prechod na kruhovom objazde, zbadám Håkona vychádzať zo zelovocu. Napadne mi, že ani jeho ani Ellen som ešte nikdy nestretla náhodne na ulici. Pozerá sa do mobilu, potom na ulicu Finnmarksgata, možno vyzerá autobus, nevidí ma. Pribehnem k nemu, chytím ho za rameno a oslovím ho menom. Zodvihnem ruku a chcem ho objasť, ale zastanem, pretože Håkon moje gesto neopätuje. Aspoň sa usmeje.

– Ahoj, pozdraví ma. – Čo tu robíš?

– Bola som kúpiť remeň do práčky. Len tu mali taký, aký som potrebovala, poviem a kývnem na igelitku z Elkjøpu.

Håkon má spotené čelo, narástli mu vlasy a je oholený, vyzerá mladšie, ako keď som ho videla naposledy. Nepamätám si, kedy to bolo, asi začiatkom augusta.

Prikývne, na práčku sa nepýta.

– A ty? opýtam sa.

– Potreboval som len nejakú zeleninu, smerujem ku kamarátovi, budeme si spolu variť.

– S kamarátom? poviem a usmejem sa, väčšinu jeho kamarátov poznám po mene a okrem toho, keď Håkon o niekom hovorí, vždy ho nazýva krstným menom.

– Áno, povie stručne. – A ty?

– Už som ti povedala, bola som kúpiť hnací remeň do práčky, Olaf ju včera pokazil, poviem, trochu sa vo mne ozve svedomie, ale hneď ho prehlúši pocit z ťažkopádnosti nášho rozhovoru s Håkonom. – Dávno som ťa nevidela, poviem zvedavo.

– Ani ja som ťa dávno nevidel, odpovie a zasmeje sa. – Mal som v poslednom čase veľa práce.

Otočí hlavu, sledujem jeho pohľad a pri križovatke pred Helgesenovou ulicou zbadám červený autobus.

– Máš sa dobre? opýtam sa smelšie, ale začnem byť netrpezlivá, keď sa autobus začne približovať.

– Dobre?

– Áno, či je s tebou všetko v poriadku. Hovoril si s Ellen, mimochodom?

– Ako som už povedal, mám veľa práce, ale všetko je v poriadku, povie a poškriabe sa na uchu. – Ako sa má Agnar?

– Agnar je teraz často mrzutý, je to dosť vyčerpávajúce, poviem.

– Aha, povie Håkon. – Vezmem ho do kina alebo vymyslím niečo iné.

Autobus vojde do kruhového objazdu a Håkon sa odo mňa odvráti.

– Rada som ťa videla, poviem a takmer sa mi do očí natisnú slzy. – Nechceš sa u nás niekedy zastaviť? Alebo môžeme ísť na pivo, zavoláme aj Ellen.

– Jasné, môžeme, zavoláme si, povie a ukáže na autobus. – Ale teraz už musím bežať.

Aj ja zájdem do zelovocu, vložím do košíka turecký jogurt, zeleninu a korenie, chcem Agnarovi urobiť tikku masala, ale keď stojím v rade pri pokladnici, rozmyslím si to, na indické jedlo je príliš teplo, všetko vrátim späť, pol hodinu som zabila tým, že som nič nekúpila. Nech pripraví večeru Olaf. Vrátim sa domov a namontujem do práčky nový remeň, a keď práčku zapnem a ona funguje, prvý raz za tri mesiace a sedemnášť dní sa cítim trochu spokojná.

Povzbudená víťazstvom nad práčkou zavolám Ellen. Do- volám sa na záznamník, a keď začujem jej hlas, stratím odvahu, nenechám jej nijaký odkaz, ani neviem, čo mám povedať, prečo vlastne volám. Predstava, že musím mať nejaký dôvod, je pre mňa úplne nová. Predtým som to robila automaticky, bez hlbšieho premýšľania som jej volala aspoň tri razy do týždňa, počas varenia, po ceste domov z práce alebo po ceste do škôlky. Teraz si vôbec nespo- mínam, o čom sme sa zvykli rozprávať, zdá sa mi čudné volať jej len preto, aby som jej povedala o práčke či hádke s Olafom. Mám pocit, že proti mne protestuje, ale neviem prečo a táto predstava ma ubíja.

V dome je ticho, na okamih spanikárim, že som za- budla ísť po Heddu, ale potom si spomeniem, že mala ísť zo škôlky ku kamarátke. Nastavím si na telefóne alarm, aby som nezabudla, že ju mám vyzdvihnúť po večerníčku, na svoju pamäť sa radšej nespolieham, mám pocit, že na všetko zabúdam. Agnar mal byť zo školy doma už pred hodinou, nemám od neho žiadnu správu, ale viac-menej som rezignovala, nevládzem mu ustavične niečo pripomí- nať. Už som sa mu vlašne vyhrážala dôsledkami, hoci ich nedokážem presadiť, navyše ma Agnar okamžite preukne, dokonca ani neprotestuje. Pred pár dňami mi okrem toho

povedal, že má s Olafom dohodu, že si môže robiť, čo chce, ak si čas zadelí tak, že bude stíhať prípravu do školy a iné povinnosti. Nemala som náladu púšťať sa s Olafom do diskusie, pretože viem, že by bola plná výčitiek a obvinení.

Prezlečím sa do cvičebného úboru, sadnem si na posteľ a pol hodiny zízam do zeme. Nenachádzam žiadnu motiváciu pohnúť sa, až kým mi nepríde od Olafa esemeska, že už je na ceste domov z práce a šiel nakúpiť.

Dom v štvrti Sagene sme si s Olafom kúpili, keď sa narodil Agnar. Rozhodovali sme sa medzi ním a iným domom v Ekebergu, ktorý bol lacnejší a väčší, ale podľa Olafa bola blízkosť k mame a otcovi na Tåsene dôležitejšia, a to zavážilo. Predstav si, ako to budeme mať blízko, a najmä keď deti vyrastú a budú môcť k rodičom chodiť samy. Súhlasila som. Aj ja som vyrastala v blízkosti starých rodičov, pamätám si ten oslobodzujúci pocit, keď som k nim chodila po škole sama a celý deň som pre nich bola jedináčik, bez prítomnosti Ellen či vrieskajúceho Håkona, ktorý si uzurpoval všetku pozornosť. Mám pocit, že stará mama a starý otec boli vždy doma, že im vždy vyhovovalo, keď som prišla – spomínam si len na jediný raz, keď som starej mame ráno zavolala, či môžem prísť po škole a prenocovať, a ona povedala nie. Vtedy ma predbehla sesternica. Obaja boli príkladnými starými rodičmi, azda len s tou výnimkou, že starká si farbila vlasy na tmavo takmer až do svojej smrti a líšila sa tak od šedivých babičiek v rozprávkach. Vždy boli doma, vždy boli pozorní a na kozube mali vystavené figúrky škriatkov a trolov a kreslené obrázky od svojich piatich, viac či menej talentovaných vnúčat. Nepremýšľala som o nich ako o samostatných ľuďoch, až kým som sama nedospela a nemala deti. Dovtedy len plnili určitú rolu v mojom živote, dokonca som nemohla uveriť, že rovnakú

rolu plnili aj v Elleninom živote, čo som si uvedomila až na pohrebe starého otca, kde Ellen predniesla smútočnú reč, v ktorej moje detstvo, moje útočisko a môj detský smútok opísala ako svoj vlastný.

Zaujímalo by ma, ako budú o svojich starých rodičoch premýšľať Agnar s Heddou, keď vyrastú, čo pre nich budú znamenať.

Bežím k rodičovskému domu. Nie je to tak, že by moje nohy bežali samy od seba, že by som sa odrazu mimovoľne nachádzala pred dôležitým miestom, ako som o tom čítala v toľkých otravných románoch. Mierim tam celkom vedome, viem, že mama je na Sicílii s kamarátkou. Poslala mi fotku morského horizontu, mohlo to byť kdekoľvek, a akúsi Tranströmerovu báseň, ktorú som sa ani nepokúšala pochopiť. Mama nám často posielala básne, väčšinou s očívidným posolstvom medzi riadkami. Zjavne nerozumiem umeniu tak dobre ako Håkon a Ellen, ktorým je význam ukrytý v maminých básňach vždy jasný.

Doma som nebola, odkedy sme sa vrátili z Talianska, čiže od apríla. Keď otváram bránku a kráčam po chodníku, som takmer sklamaná, že sa vôbec nerozcitlivím, ako keby som tu bola len včera. Kľúče od domu mám na svojom zväzku, otvorím vchodové dvere, začne pípať alarm – mama si očívidne dala namontovať nový systém, skúšam naťukať starý kód, dátum narodenia starkej: 0405. Nesprávny kód, rozsvieti sa na displeji. Skúšam to znovu. Opäť nesprávny kód. Alarm sa nakoniec spustí a naliehavo drncí, vyvolá vo mne nepríjemnú spomienku na detstvo, keď som sa bála, že ho náhodou spustím. Zvuk alarmu je vymyslený tak, aby boli prípadní zlodeji paralyzovaní, tak ako je paralyzovaný sob, keď vbehne pred rozsvietené auto. Predpokladám,

že bezpečnostná firma bude volať mame a snažím sa ju predbehnúť, vytočím jej číslo a tým poruším záväzok, ktorý som dokázala dodržať sedem týždňov. Mama to nedvíha, pokúsim sa radšej zavolať na číslo uvedené na nálepke vedľa alarmu, ale keď ho vytočím, alarm stíchne. Nato príde od mamy spoločná esemeska adresovaná Håkonovi, Ellen a mne: Ak je niekto z vás doma, odpovedzte rýchlo. Odpoviem áno, najprv len mame, potom odpoviem na spoločnú esemesku, čím sa prezradím. Mama odpíše stručne: Ok. Nový kód je Håkonov dátum narodenia. Håkon ani Ellen neodpovedia.

Každý dom má svoju vôňu. Keď vojdem dnu, slnko a teplo podčiarkujú charakteristickú vôňu tohto domu, mamy a otca, kníh, prachu, kávy, pracieho prášku a dreva. Izby ešte stále voňajú po otcovi, ale možno je to naopak, možno jeho vôňa len odráža vôňu domu, keďže ani on tu už nebol niekoľko mesiacov, pokiaľ viem. Nevzal si nič dôležité, o čom ma po telefóne uistila aj mama, hneď ako sa odsťahoval. Jeho kreslo stojí na opačnej strane stolíka oproti maminmu, ale lampa na čítanie, ktorú dostal na šesťdesiatku od nás s Olafom a ktorá zvykla stať hneď vedľa, je preč. Prejdem ukazovákom po knihách na polici, ako to robievam od detstva, žiadna nechýba. Znovu sa prejdem po chodbe, všimnem si, že vedľa maminých papúč ostalo prázdne miesto po otcových, vojdem do kuchyne, nalejem si vodu do pohára, ťažko sa mi prehľta. Dom vyzerá rovnako a predsa cudzo, ako keby niekto všetok nábytok, všetky steny alebo všetky koberce posunul o nepatrný centimeter.

Vyjdem po schodoch, na štvrtom schodíku zavrzgajú známym zvukom. Dvere do maminej a otcovej spálne sú zavreté, neotváram ich, vlastne ani neviem, čo nechcem vidieť, vojdem do kúpeľne. Otec si odniesol všetky koz-

metické veci zo svojej poličky. Na mojej poličke leží ešte stále hrebeň, ktorý som mala ako malá, a zopár starých šperkov z konopného vlákna a maľovaných drevených guľôčok, ktoré bolo asi máme ľúto vyhodiť – alebo má jednoducho rada, keď je dom plný našich vecí, pretože aj Ellen s Hákonom tu ešte stále majú zopár svojich harabúrd. Vojdem do svojej izby, kde teraz prespáva Agnar, keď je tu. Teda pokiaľ sem ešte chodil. Nad písacím stolom visí starý plagát Madonny z turné Who's that girl, ale plagát Eurythmics, ktorý visel vedľa zrkadla, je preč – teraz na mňa Annie Lennox zíza z písacieho stola. Sadnem si na posteľ a opriem hlavu o stenu, počúvam ticho na druhej strane, v Elleninej izbe. Spomeniem si, ako sme si každá umiestnili hifi-vežu až úplne k tenkej neizolovanej stene, zo začiatku preto, aby sme jedna druhú prehlušili, a neskôr, keď Ellen začala po mne opakovať, púšťali sme si naraz rovnakú hudbu. Tri, dva, jeden, teraz! zakričala som cez stenu. Ellen vždy chvíľu trvalo, kým sa jej podarilo stlačiť play, a tak som vždy sekundu počkala a až potom som stlačila gombík na mojom prehrávači. Synchronne sme v oboch izbách spievali s Madonnou Express Yourself: don't go for the second best, baby, put your love to the test, you know, you know, you've got to make him express how he feels and maybe then you know your love is real.

Otec býva v podnájme na Torshove. Pokiaľ viem, zatiaľ uňho bol iba Olaf, v júni pomohol otcovi vyniesť do bytu stôl. Otec totiž tak dlho behal po asfalte, že mu lekár povedal, že ak s tým neprestane, pošle ho do nemocnice násilu a z úplne iných dôvodov ako kvôli kolenu. Takto mi to prerozprával Olaf. Ja som s otcom prehodila len zopár slov a aj tie sa týkali Agnara a Heddy, trochu som sa kvôli